

Окрім постановки питання щодо повноти переліку цілей, сподівання на досягнення яких можна і доцільно пов'язувати зі створенням та веденням Реєстру, оптимальності структури і повноти інформації про об'єкти обліку Реєстру, слід визначитися й з реальністю досягнення за його допомогою вже проголошених цілей.

Вважаємо, що забезпечити надійний двосторонній зв'язок між науковою і практичною діяльністю, кардинально прискорити накопичення вкрай необхідних науці емпіричних матеріалів судово-слідчої практики, які дозволяли б у режимі реального часу встановлювати достовірні кореляційні взаємозв'язки і взаємозалежності між елементами криміналістичної характеристики кожного виду злочинів, а також покласти край давній дискусії щодо необхідності розробки єдиної уніфікованої обліково-статистичної картки у сфері правопорушень, яка була б обов'язковою для застосування відповідними органами й містила б необхідні дані від моменту виявлення злочину до моменту відбуття покарання особою, засудженою за його вчинення, могло б служити ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань у вигляді єдиної інтегрованої міжвідомчої електронної інформаційно-аналітичної системи, яка забезпечувала б централізоване автоматизоване збирання, оброблення і збереження криміналістично значущої інформації, а також надання її уповноваженим суб'єктам для задоволення наукових і практичних потреб. Удосконалення Реєстру з урахуванням діалектичних залежностей, інтегративних зв'язків науки і практики, а також взаємних потреб їх подальшого розвитку, потребують переосмислення і розширення переліку цілей його створення і ведення; наукового опрацювання структури й обсягу інформації, що підлягає обліку в Реєстрі на основі деталізованої структури криміналістичної характеристики кожного виду злочину; розширення кола користувачів Реєстру за рахунок включення до їх числа, насамперед, вчених (криміналістів, кримінологів, фахівців у галузі юридичної психології тощо) із забезпеченням їх авторизованого доступу до Реєстру та гарантії захисту охоронюваної законом таємниці.

Білоус О. П., здобувач Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України

ЕЛЕКТРОННІ ДОКУМЕНТИ ЯК ДОКАЗИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ) З ВИКОРИСТАННЯМ КОНВЕРТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ

Злочинні наслідки ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) з використанням конвертаційних центрів набули загрозливих масштабів, що стало на заваді стабільному економічному розвитку нашої держави та зростанню добробуту більшості її громадян. У зв'язку з цим

ефективну роботу з ліквідації наслідків діяльності конвертаційних центрів було визначено одним із головних пріоритетів діяльності органів податкової міліції України у 2012 р. У превентивному пакеті заходів, спрямованих на стримування розростання дисбалансів в системі державних фінансів України, Національний інститут стратегічних досліджень виокремив посилення боротьби з мінімізацією оподаткування та ухиленням від сплати податків і відзначив, що детінізація економіки як один із пріоритетних напрямів державної політики й у 2013 р. передбачає реалізацію системи заходів, спрямованих на ліквідацію конвертаційних центрів.

Увага представників сучасної криміналістичної науки потребує концентрації на дослідженні технологій злочинної діяльності та пошуку ефективних засобів викриття, досудового розслідування, судового провадження й запобігання злочинам даної категорії. Адже функціонування конвертаційних центрів призводить не лише до незаконної конвертації безготівкових грошових коштів у готівку та неконтрольованого їх витоку з офіційного обігу в «тінь», а й до масштабного ухилення від сплати податків широким колом представників реального сектору економіки, що знекровлює економічний базис держави і суспільства. Лише у 2012 р. в Україні ліквідовано 82 конвертаційні центри та виявлено понад 8 тис. підприємств — користувачів їх злочинних послуг.

Тому що у більшості випадків ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) вчиняється шляхом приховування чи заниження об'єктів оподаткування; заниження сум податків, зборів, інших обов'язкових платежів; подання неправдивих відомостей чи документів, що засвідчують право платника податків на податковий кредит тощо, то основним засобом вчинення податкових злочинів і доказом у кримінальному провадженні є документ. Злочинні технології ухилення від сплати податків побудовані на внесенні завідомо неправдивих відомостей не тільки в первинні документи платників податків, а й у податкові декларації, бухгалтерські звіти, баланси, розрахунки та інші документи останніх, пов'язані з обчисленням і сплатою обов'язкових платежів до бюджетів і державних цільових фондів. При цьому слід враховувати, що втілення в життя досягнень науково-технічного прогресу на початку ХХІ ст. зумовило широкомасштабне впровадження інформаційних і телекомунікаційних технологій формування та подання офіційної податкової звітності до органів Державної податкової служби (ДПС) в електронному вигляді. Своєю чергою, й неофіційна координація взаємодії між суб'єктами господарювання, що входять до неформальної структури конвертаційних центрів з користувачами їх злочинних послуг та співучасниками злочину з числа посадових осіб органів ДПС, причетних до забезпечення функціонування так званої держпрограми, теж здійснюється через електронний документообіг (сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення

електронних документів). Саме через пізнання закономірностей створення й використання електронних документів у злочинних технологіях ухилення від сплати податків з використанням конвертаційних центрів, дослідження «електронних доріжок слідів» вбачається за можливе забезпечити органи кримінальної юстиції ефективними рекомендаціями зі збирання належної доказової бази та ліквідації досліджуваного суспільно небезпечного явища.

Попри той факт, що відповідно до ч. 2 ст. 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-IV допустимість електронного документа як доказу не може заперечуватися виключно на підставі того, що він має електронну форму, лише з набуттям чинності Кримінальним процесуальним кодексом України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (далі — КПК) це законодавче положення отримало дієвий механізм реалізації. Так, відповідно до ст. 98 КПК речовими доказами є матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження. Документи є речовими доказами, якщо вони містять вище вказані ознаки. Згідно з ч. 1 ст. 99 КПК документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження. Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 99 КПК, до документів, за умови наявності в них відомостей, передбачених частиною першою цієї статті, можуть належати матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні).

Законодавче визначення електронного документа закріплено у ч. 1 ст. 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг». Однак, його важко визнати придатним для вирішення криміналістичних завдань в цілому та формуванні доказової бази в розслідуванні злочинів зокрема. Правова природа електронних документів і можливості їх використання у кримінальному провадженні, окрім розв'язання принципів методологічних проблем, потребує вирішення практичних питань криміналістичної тактики виявлення, фіксації і дослідження механізму формування віртуальних слідів у процесі електронно-цифрового відображення під час створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, а також побудови науково-обґрунтованих програм слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій щодо збирання зазначених доказів.